

УДК 351:37.06:37.09:378
DOI 10.36030/2310-2837-2(101)-2021-69-73

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Н. А. Малиш,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

С. О. Москаленко,
Національна академія державного управління при Президентові України

Визначено основні напрями наукових досліджень щодо онлайн-освіти в умовах пандемії. На основі аналізу наукових публікацій зарубіжних авторів із тематики організації освіти в умовах пандемії COVID-19 узагальнено та класифіковано проблеми, на розв'язання яких має бути спрямована сучасна освітня політика: соціально-психологічні, економічні, технологічні, комунікаційні, організаційні та методологічні. Зазначено, що наявність аналітичного, оперативного й політичного потенціалу є передумовою для формування та реалізації дієвої освітньої політики.

Ключові слова: онлайн-навчання; дистанційна освіта; освітня політика; управління; пандемія; нерівність; цифрова компетентність; соціальні проблеми.

EDUCATIONAL POLICY IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC

N. A. Malysh,
National University of Kyiv-Mohyla Academy

S. O. Moskalenko,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The main directions of scientific research on online education in a pandemic are identified. Based on the analysis of scientific publications of foreign authors on the organization of education in the pandemic COVID-19 summarizes and classifies the problems to be addressed by modern educational policy: socio-psychological, economic, technological, communication, organizational and methodological. It is noted that the availability of analytical, operational and political potential is a prerequisite for the formation and implementation of effective educational policy.

Keywords: e-learning; distance education; educational policy; governance; inequality; digital competence; social issues.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Пандемія COVID-19 спричинила серйозні зміни в освітніх системах усіх без винятку країн. Вона, фактично, увиразнила вже існуючі проблеми в освіті, які тривалий час накопичувалися й не розглядалися належним чином. Це ускладнило досягнення визначених на міжнародному рівні цілей у галузі освіти та непропорційно вплинуло на бідніші й найуразливіші верстви населення. Оскільки уряди та міжнародне співтовариство є відповідальними за дотримання задекларованих принципів і проведення реформ, питанням освітньої політики в умовах пандемії COVID-19 має приділятися посиленна увага.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Організація Об'єднаних Націй у своєму звіті Policy Brief: Education during COVID-19 and Beyond надала рекомендації щодо освіти під час та після пандемії. У ньому, зокрема, наголошувалося, що освіта є загальним благом і основним рушієм прогресу, а реалізація права на

освіту безпосередньо впливає на реалізацію всіх інших прав людини (United Nations, 2020).

Дискусія, що розгорнулась навколо онлайн-освіти в умовах пандемії у Boston Review (Lossin and Battle, 2020; Snyder, 2020; Murphy, 2020), ґрунтувалась на вимушеності переходу зі звичної форми навчання до дистанційної для гарантування безпеки та здоров'я студентів і викладачів з метою сповільнення поширення вірусу. Крім того, фахівці зазначають, що режим онлайн-викладання забезпечує відчуття психологічної безпеки для навчальної спільноти в умовах поширення COVID-19 (Mishra, Gupta, Shree, 2020).

У підготовленій незалежною групою експертів і опублікованій ЮНЕСКО Всесвітній доповіді з моніторингу освіти здійснено оцінку дефіциту фінансування для досягнення Цілей сталого розвитку щодо якісної освіти. У ній зазначено, що додаткові витрати через закриття освітніх закладів, пов'язані з COVID-19, можуть призвести до збільшення розриву у фінансуванні, що існує між країнами з низьким рівнем доходу та рівнем, нижче середнього, до однієї третини, або від 30 до 45 млрд дол. США (UNESCO).

© Малиш Н. А., Москаленко С. О., 2021

Характерно, що здатність держав реагувати на закриття шкіл різко змінюється залежно від рівня розвитку: наприклад, протягом другого кварталу 2020 р. 86 % дітей у початковій освіті фактично залишили школи в країнах із низьким рівнем людського розвитку порівняно з лише 20 % у країнах з дуже високим людським розвитком (UNDP, 2020).

Учені доводять, що країни третього світу стикаються з політичним паралічем у вирішенні раптових змін сценарію планування, управління та організації освіти під час пандемії з їх незадовільною технічною інфраструктурою, академічною некомпетентністю та браком ресурсів. Особливо це стосується країн із низьким та середнім рівнями доходу. Ми погоджуємося з думкою, що уряди повинні забезпечити наявність надійних засобів комунікації, поширення високоякісного цифрового академічного досвіду та сприяти навчанню, що підтримує технології, для подолання диспропорцій, які виникли в освітній системі (Thomas, 2020).

Як бачимо, значна кількість дослідників із різних країн зверталася до комплексної проблеми впливу пандемії COVID-19 на освітні практики та освітні системи. Водночас, з огляду на суспільну потребу, існує необхідність більш поглибленого вивчення питань здійснення державної політики у сфері освіти в сучасних умовах.

Метою статті є аналіз наукових публікацій зарубіжних авторів із тематики організації освіти в умовах пандемії COVID-19, узагальнення та класифікація проблем, на розв'язання яких має бути спрямована сучасна освітня політика.

Виклад основного матеріалу. 12 березня 2020 р. в Україні було оголошено карантин у зв'язку з початком пандемії, усі університети переведено на онлайн-навчання відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» від 1 березня 2020 р. № 211. Карантин було запроваджено по всій території України в усіх закладах освіти відповідно до наказу МОН «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» від 16 березня 2020 р. № 406. Навчальний процес було налагоджено шляхом організації освітнього процесу із використанням засобів онлайн-навчання.

Дистанційна робота до введення карантинних заходів не була поширеною в Україні, більшість викладачів університетів віддавали перевагу традиційним лекціям, семінарським і практичним заняттям, а студенти досить часто виконували свої завдання на папері. Тому для багатьох викла-

дачів та студентів дистанційне навчання стало абсолютною новою формою.

Рада Європи затвердила навчання протягом життя як один з основних компонентів європейської соціальної моделі більш ніж 20 років тому, коли представниками Європейської комісії був підписаний відповідний Меморандум (Communities, 2000). Таке навчання є важливим чинником у сферах зайнятості, соціального забезпечення, економічного розвитку і конкурентоспроможності.

Навчання протягом життя стає головною тенденцією в сучасній освіті, яка дає змогу людині адаптувати й розвивати свої компетентності та професійні навички відповідно до змін в економіці, технологіях та ринків праці. За способом організації навчального процесу дистанційна освіта стає все більш привабливою та реальною моделлю реалізації освітньої політики в кожній країні. Прискорені темпи розвитку дистанційної освіти в найближчі роки можуть витіснити з ринку освіти значну частину традиційних навчальних закладів багатьох країн. Уже найближчим часом всесвітньо відомі університети зможуть навчати десятки мільйонів студентів з усіх країн світу.

Основи онлайн-викладання та навчання в освіті на тлі пандемії COVID-19, за умов наявних ресурсів навчальних закладів, можуть ефективно трансформувати офіційну освіту в онлайн-освіту за допомогою віртуальних класів та інших основних онлайн-інструментів у цьому постійно мінливому освітньому середовищі, – стверджують індійські науковці (Mishra, Gupta, Shree, 2020).

3 18 березня 2020 р. малайзійським студентам було заборонено відвідувати очно заняття в університетах. Єдино можливим продовженням занять стало навчання через інтернет. Тематичне дослідження на прикладі Малайзії аналізує основні проблеми, з якими стикаються викладачі при навчанні в інтернеті: студенти були менш зосереджені на навчанні в мережі; платформа/середовище навчання була незадовільною; студенти залишили засоби навчання (книги, ноутбуки) в коледжах; доступ студентів до інтернету був незадовільним; нестабільний доступ викладачів до мережі порушив темп навчання; студенти не відвідували онлайн-курси (Yusuf, 2020).

З початку карантину 180 млн студентів у Китаї розпочали навчання в інтернеті за допомогою різних онлайн-курсів та програм, запропонованих урядом та навчальними закладами. Міністерство освіти в Китаї заохочувало курси з предметів, пов'язаних із коронавірусом, консультування з питань психічного здоров'я, а також мистецтво

та спорт для розваг, щоб підтримувати баланс між навчанням і дозвіллям. Було встановлено «зелений канал» для якості та ефективності закупівель під час надзвичайних ситуацій. Системи освіти відреагували дуже швидко. У секторі вищої освіти до 2 лютого 22 онлайн-платформи навчальних програм відкрили 24 тис. онлайн-курсів для закладів вищої освіти на вибір, включаючи 1291 національний курс передового досвіду та 401 національний експериментальний курс віртуального моделювання, що охоплює 12 програм бакалаврату та 18 вищих професійних програм (Wang, 2020).

5 лютого 2020 р. за ініціативи Міністерства освіти Китайської Народної Республіки з'явилося «Керівництво з організації та управління онлайн-викладанням у закладах вищої освіти в період запобігання епідеміям та їх контролю». Міністерство закликала університети проводити багатовимірну оцінку навчання та належним чином захищати досягнення студентів в інтернеті (Zhu and Liu, 2020). Заклади вищої освіти оперативно відреагували на ці заходи.

Важливим є також те, що в Китаї належна увага приділяється державно-приватному партнерству. Так, у перший день нового семестру, в лютому 2020 р., було відкрито 155 курсів у 31 коледжі та школі. Того ж самого дня відкрилась національна хмарна платформа інтернету, яка безкоштовно запропонувала цифрові навчальні ресурси для учнів початкових та середніх шкіл. Цього вдалося досягти завдяки багатогалузевим зусиллям та державно-приватному партнерству, залучивши ресурси, зокрема, Міністерства освіти, Міністерства промисловості та інформаційних технологій, Aliyun, China Telecom та China Mobile, Huawei (Wang, 2020).

Онлайн-освіта, на думку D. Vlachopoulos, враховує кризову ситуацію, зосередившись на чотирьох важливих опорах: формуванні політики, доступі до ресурсів, можливості навчання та постійного оцінювання і моніторинзі (Vlachopoulos, 2020). І з цим важко не погодитися з огляду на значущість усіх зазначених компонентів.

З 23 березня 2020 р. школи Великобританії були закриті для більшості дітей через пандемію COVID-19. Отже, більший акцент було зроблено на впровадженні батьківської освіти вдома, а також урахувалася більша залежність від доступу до освітніх технологій (Outhwaite, 2020). І це, на нашу думку, логічно, адже цілком виправданими є занепокоєння, що закриття шкіл та університетів непропорційно впливає на дітей із нижчого соціально-економічного середовища і збільшить

розрив у рівнях навчальних досягнень між ними та їхніми однолітками з більш заможних верств населення.

Недаремно ж фахівці наголошують: «Планшети або комп'ютери, що підключаються до занять онлайн, мають бути дешевшим, а уряди повинні стимулювати домогосподарства купувати їх» (Ferri, Grifoni and Guzzo, 2020).

З-поміж проблемних моментів варто виокремити і те, що спостерігалось зменшення заробітної плати викладачів. Так, згідно з даними щорічного опитування Американської асоціації університетських викладачів, середня заробітна плата викладачів у минулому навчальному році впала на 0,4 % з урахуванням інфляції, що є першим таким зниженням з 2011–2012 рр. (Flaherty, 2021).

Таким чином, серйозним управлінським викликом стає створення аналітичного, оперативного й політичного потенціалу для посилення освіти після COVID-19 (Yan, Saguin, 2021). Наявність такого потенціалу є передумовою для формування й реалізації дієвої освітньої політики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проаналізовані джерела дають можливість визначити основні напрями наукових досліджень щодо онлайн-освіти в умовах пандемії: безпека в умовах надзвичайної ситуації; фінансові розриви між бідними та багатими країнами; психологічні проблеми; відсутність інфраструктури для застосування інформаційних технологій; соціальні проблеми; мотивація студентів, викладачів та батьків; цифрова грамотність в освіті серед учителів, учнів та батьків; платформи електронного навчання, подолання цифрових розривів, обмеження мобільності, участь держави, інноваційні підходи, бачення майбутнього.

Технологічні проблеми в основному пов'язані з інтернетом та відсутністю у студентів необхідних електронних пристроїв. Соціальні проблеми головним чином викликані відсутністю взаємодії між викладачами та студентами, а також у середовищі останніх, відсутністю фізичного простору вдома для навчання та підтримки батьків. Політики, підприємства, експерти, школи, студенти та сім'ї повинні тісно співпрацювати для розвитку доступного навчального середовища, освітніх ресурсів та інструментів.

Дослідження тематики публікацій дало можливість узагальнити проблеми, що виникли після переходу закладів освіти до онлайн-навчання в умовах пандемії та класифікувати їх за такими складовими: соціально-психологічні, економіч-

ні, технологічні, комунікаційні, організаційні та методологічні. Саме на їх розв'язання і має бути спрямована сучасна освітня політика.

Подальші дослідження порушеної у статті проблематики, на нашу думку, мають стосуватися заохочення співпраці між університетами, між-

народними організаціями, приватним сектором, громадянським суспільством та іншими зацікавленими сторонами для сприяння якісному онлайн-навчанню, розвитку професійного потенціалу викладачів, залученню інвестицій у цифрову грамотність з метою подолання цифрового розриву.

Список використаних джерел

- Communities CEC (2000). A Memorandum of Lifelong learning. Commission Staff working paper (SEC 2000 1832, 30.10.00). Brussels: Commission of the European Communities. URL: https://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf
- Ferri, F., Grifoni, P. and Guzzo, T. (2020). Online Learning and Emergency Remote Teaching: Opportunities and Challenges in Emergency Situations. Institute for Research on Population and Social Policies, National Research Council. URL: <https://doi.org/10.3390/soc10040086>
- Flaherty, Colleen (2021). Faculty Salaries Dip This Year. URL: <https://www.insidehighered.com/news/2021/04/13/faculty-salaries-decreased-year>
- Lossin, R. H. & Battle, A. (2020). Higher Education in the Age of Coronavirus. Resisting Distance Learning. Boston Review. 14.05.2020. URL: https://bostonreview.net/forum/higher-education-age-coronavirus/r-h-lossin-andy-battle-resisting-distance-learning?fbclid=IwAR3_3u8HAtvJi3cBzQiXLlIRwtz9yJClOo6-7qx31WazVCbQtz1hJjVU0
- Mishra, L., Gupta, T., Shree, A. (2020). Online teaching-learning in higher education during lockdown period of COVID-19 pandemic. International Journal of Educational Research Open. Volume 1, 2020. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666374020300121>
- Murphy, Michael P. A. (2020). COVID-19 and emergency eLearning: Consequences of the securitization of higher education for post-pandemic pedagogy. Contemporary Security Policy Volume 41, 2020. Issue 3. Pages 492-505. Published online: 30 Apr 2020. URL: <https://www.tandfonline.com/toc/fcsp20/current>
- Outhwaite, L. (2020). Inequalities in Resources in the Home Learning Environment (No. 2); Centre for Education Policy and Equalising Opportunities, UCL Institute of Education: London, UK, 2020. URL: <https://repec-cepeo.ucl.ac.uk/cepeob/cepeobn2.pdf>
- Snyder Jeffrey Aaron (2020). Higher Education in the Age of Coronavirus. Resisting Distance Learning. Boston Review. URL: <https://bostonreview.net/forum/jeffrey-aaron-snyder-higher-education-age-coronavirus>
- Thomas, M. S., Rogers, C. (2020). Education, the science of learning, and the COVID-19 crisis. Prospects 2020, 1. Vol. 49, p. 87–90. Published: 25 May 2020. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11125-020-09468-z>
- UNESCO (forthcoming): «The impact of Covid-19 on the cost of achieving SDG 4», GEM Report Policy Paper. URL: <https://en.unesco.org/gem-report/COVIDcostSDG4>.
- United Nations Development Programme (UNDP). COVID-19 and human development: Assessing the crisis, envisioning the recovery. 2020 Human Development Perspectives, 2020, New York: UNDP. URL: <http://hdr.undp.org/en/hdp-covid>.
- United Nations. Policy Brief: Education during COVID-19 and Beyond. 2020. URL: https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid-19_and_education_august_2020.pdf.
- Vlachopoulos, D. (2020). COVID-19: Threat or opportunity for online education? High. Learn. Res. Commun. 2020, 10, 2. 16–19. URL: https://www.researchgate.net/publication/342127177_COVID-19_Threat_or_Opportunity_for_Online_Education
- Wang, Y. (2020). How does the Chinese education system cope with the virus outbreak challenge? China Daily. 18.02.2020. URL: <https://news.cgtn.com/news/2020-02-18/China-s-online-learning-sector-thrives-amid-epidemic-ObnQfU8hfW/index.html>
- Yan, Yifei and Saguin, Kidjie. Why we must reimagine capacity building to strengthen education after COVID-19. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2021/03/why-we-must-reimagine-capacity-building-to-reimagine-education-after-covid-19>
- Yusuf, B. N. (2020). Are we prepared enough? A case study of challenges in online learning in a private higher learning institution during the Covid-19 outbreaks. Advances in Social Sciences Research Journal Vol 7 No 5 (2020), 7, 205–212. URL: <https://doi.org/10.14738/assrj.75.8211>
- Zhu, X., Liu, J. (2020). Education in and After Covid-19: Immediate Responses and Long-Term Visions. Postdigital Science and Education. 2, 695–699 (2020). Published 26 April 2020. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s42438-020-00126-3>

Малиш Наталія Андріївна,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри «Києво-Могилянська школа врядування» факультету правничих наук, Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
04070, Україна, м. Київ, вул. Сковороди, 2

Москаленко Світлана Олексіївна,

кандидат наук з державного управління, заступник директора Інституту публічного управління та адміністрування, Національна академія державного управління при Президентові України,
03057, Україна, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20

Цитування: Малиш Н. А., Москаленко С. О. Освітня політика в умовах пандемії COVID-19. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2021. № 2 (101). С. 69–73.

Стаття надійшла: 12.04.2021

Схвалено до друку: 24.05.2021

Malysh, Nataliia A.,

Professor of the Department of «Kyiv-Mohyla School of Government», Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Faculty of Law of National University of Kyiv-Mohyla Academy,
2, Skovorody St., Kyiv, 04070, Ukraine
E-mail: n.malysh@ukma.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6803-7860>

Moskalenko, Svitlana O.,

Ph.D in Public Administration, Deputy Director of the Institute of Public Management and Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine,
20, Anton Tsedyk St., Kyiv, 03057, Ukraine
E-mail: moskalenko_c@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5017-0230>

Citation: Malysh, N. A., Moskalenko, S. O. (2021). Osvitnia polityka v umovakh pandemii COVID-19 [Educational policy in the context of the COVID-19 pandemic]. *Bulletin of the NAPA. Series «Public Administration»*. Is. 2 (101). P. 69–73 [in Ukrainian].

Article arrived: 12.04.2021

Accepted: 24.05.2021